ANTROJI DALIS

DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1988 m. rugsėjo mėn. 10 d. / September 10, 1988 Nr. 177(32)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Simbolių mirtis ir prisikėlimas

Pergalėje praėjusį lapkritį išspausdintoje poemoje „Revoliucijos patrulis" Juozas Macevičius rašo, kad Lietuvoje ir visoje žemėje tebeaidi „Sunkūs/Revoliucijos patrulio žingsniai". Anot poeto, į kiekvieną kambarį gali įeiti „trys matrosai,/trys pavargę vyrai" ir „Revoliucijos vardu/Pasakyti tau, kad tu mirei". O „Revoliucijos" barikados tebeina per žemę ir tebėra „žmoniją padalijusios perpus."

Ši Macevičiaus poema retas paukštis dabartinėje lietuvių poezijoje, kurios dėmesys sutelktas į labai skirtingus dalykus. Poetas stengiasi iliustruoti bolševikinės revoliucijos mitą ir atgaivinti jo simbolius. Trys mauzeriais ginkluoti matrosai priklauso tai pačiai simbolių visatai kaip ir Aleksandro Bloko „Dvylika", Budiono Raudonoji kavalerija („Pirmyn į Varšuvą!"), Žiemos rūmų šturmavimas arba Lietuvoje „keturi komunarai" ar Marija Melnikaitė. Poema su tokiomis giliomis šaknimis turėtų sukelti idėjinį ir emocinį vėją. Kodėl ji bematant išsisklaidė „kaip dūmas", nepalikusi gilesnio pėdsako?

Nugriautos Laisvės statulos Kaune skulptūra (Juozo Zikaro), dabar laikoma skulptūrų ir vitražų muziejumi paverstoje Igulos bažnyčioje.

Nuotrauka Algimanto Kezio

Taip, kodėl ši poema padvelkia muziejumi, kuriame dūla revoliucijos laikotarpio plakatai? Ar todėl, kad tie „trys matrosai", patruliavę 1917-1918 metais, gal 1921-aisiais žuvo Kronštate, kovodami už „tarybas be bolševikų"? Ar kad jie gal savo mauzeriais šaudė nekaltuosius ir „buržujais" paženklintuosius...

Lietuviams ir kitoms Vidurio-Rytų Europos tautoms Macevičiaus „trys matrosai" ir jiems giminingi simboliai jau seniai paskendo su bolševikinės utopijos laivu. Juos nustelbė daug galingesni simboliai. Utopijos iliuzijos suledėjo Sibiro kankinės Onos Beleckienės 1988 m. rugpjūčio 6 d. *Literatūroje ir mene* aprašytoje šiaurėje, kur „kalnų kalnai baltavo griaučių, ant kurių dar plevėsavo drabužių skiautės, vėjų blaškomos, mėtėsi žmonių rankos, kojos, žvėrių ištampytos". Daug garsiau už „trijų matrosų" žingsnius aidi kitos Sibiro kankinės, Dalios Grinkevičiūtės kaltas ir kirvis, jai Kaune laužiant grindų betoną, kur ji nelegaliai palaidos iš šiaurės nelegaliai grįžusią motiną.

Po 1940-tų metų buvo mėginta pakeisti ne tiktai Lietuvos istoriją, mitus ir simbolius, bet ir patį jos veidą. Prievartinė kolektyvizacija, melioracija, beatodairiška industrializacija sukūrė „socialistinį gamtovaizdį". Nugriauta Laisvės statula Kaune, susprogdintas Trijų Kryžių paminklas Vilniuje. Kaip milžino dantimis, visa šalis buvo nusėta gigantiškais paminklais konclagerių pradininkams, Lietuvos okupacijos vykdytojams, imperijos kariaunai ir karvedžiams. Lietuviams buvo įbruktas LTSR himnas, uždrausta trispalvė.

Naujoji simbolių sistema buvo kuriama ir plečiama ateinančiam tūkstančiui metų. Kaip greitai ji skeldėja ir traukiasi praeitin! Vos tiktai buvo atleisti baimės ir prievartos varžtai, dešimtys tūkstančių lietuvių užtvindė Gedimino aikštę ir Vingio parką, minios, kaip pievos, sužydėjo trispalvėmis, pasipuošė Gedimino stulpais. Niekam, išskyrus partijos vadovus, neatėjo į galvą kelti LTSR vėliavos — jau mirusio simbolio. Panašiai atsitiko ir su vadinamuoju LTSR himnu. Dar gegužės mėnesį *Gimtajame krašte* išspaudinęs Lietuvos himno tekstą ir jį pavadinęs „tautiška giesme", Algimantas Čekuolis rašė: „Nesiūlome keisti LTSR himno. Jis atspindi mūsų dabartį, ryžtą ir lūkesčius. Giedame jį iš širdies jau 38 metus". Po poros mėnesių visiems aišku, kad šis okupaciją simbolizuojantis „himnas" nieko neatspindi, niekas jo negiedojo ir negieda „iš širdies", ir kad jį giedoti šiais, tautinės sąmonės atgimimo laikais, būtų groteskiška. Taip dar vienas sintetiškas simbolis dingsta be pėdsako.

Pradeda keistis ir sudarkytas Lietuvos veidas. Su kokiu užsidegimu diskutuojami planai statyti paminklą „stalinizmo" (ar, tiksliau kalbant, bolševizmo) aukoms, vyksta spontaniškos rinkliavos Vytauto, Gedimino, Valančiaus, Dariaus ir Girėno bei kitiems paminklams. Svetimieji paminklai tebestovi — negyvi granito, marmuro luitai, mirusių simbolių antkapiai — bet „socialistinis gamtovaizdis" pamažu keičiasi.

Svarbiuosius istorijos posūkius ženklina atgyvenusių mitų ir simbolių sistemų išblėsimas. Panašų posūkį šiandien pergyvena ir Lietuva, pradedanti nusikratyti importuotais ir tautai bereikšmiais simboliais.

A. Landsbergis

Kiek yra kalti pralaimėję istorijoj?

Vytauto Petkevičiaus romano „Paskutinis atgailos amžius" pirmoji dalis

PETRAS MELNIKAS

Vytautas Petkevičius, žinomas savo kontroversiniu romanu *Apie duoną, meilę ir šautuvą* (1967), parašė naują, storą ir plačiai užsimotą romaną *Paskutinis atgailos amžius*, lyg norėdamas parodyti lietuvių tautos kelią ir klaidas kai kuriuose istorijos tarpsniuose bei kaip dažnai už tas klaidas teko kentėti ir atgailauti. Prad[illegible]s scena iš Vytauto Didžiojo priešmirtinių dienų, peršoka į 1863 m. sukilimo pralaimėjimą, ir paįvairina Nepriklausomos Lietuvos kairiųjų darbininkų gyvenimu Šančiuose — iki 1939 m. karo.

Romanas prasideda Vytauto priešmirtinėm dienom. Negavus Lietuvai karaliaus karūnos, Vytautui Trakuose dar prikaišioja Krivis. Klausia, kas ta Lietuva? „Gražiai išmokei vyrus kariauti (...), bet nuskriaudei tautos jaunimą, tautos kalbą, papročius ir jos dievus" (p. 28). Ir tai lyg visos knygos leitmotyvas: jei Vytautas būtų rūpinęsis tautos kultūra, kalba ir valstybiniu sucementavimu, kaip kitos tautos, gal nereikėtų atgailauti?

Nuo to lyg išvedama, kad pralaimimas ir 1863 m. sukilimas, kuriam vadovavo kilmingieji, romane — pasipūtę kaip ežiai. Kažkodėl neminimi kun. Antanas Mackevičius ir kiti vadai. Romane dominuoja Jokūbas ir Antanas Kriuglos su Skirickio ulonais iš Lenkijos. Jie pralaimi sukilimą ir ištremiami prie Uralų, o kai kurie vadai nusišauna... Jokūbo mylimos Danutės motina Teklė išteka už okupantų žandaro ir Dana per gubernatorių gauna leidimą pasiekti Jokūbą katorgoje. Ji ten už jo išteka. Katorgininkai nužudo prižiūrėtoją Kapralovą. Butyrinas veda ten sukilimą, bet pagautas nusižudo, padedamas Jokūbo. Dana miršta pagimdžiusi kūdikį, o Antanas pabėga į Vokietiją iš katorgos. Tai tiek apie sukilimą.

Jokūbas yra ryškus charakteris. „Jis garbingai iškentė baisų sukilimo pralaimėjimą, pažeminimą nelaisvėje, tėvynės praradimą, nes jautėsi kaltas prieš žmones ir jų papročius, jautėsi nevykusiai pasipriešinęs žiauriam carizmo bukumui ir iškaršusiam savųjų konformizmui". Romane daug jo nuotykių, bet ir daug patriotinių ir šiaip minčių, pakeliančių sudėtingo romano vertę.

* * *

Lietuvis kunigas katorgoj apie Jokūbą sako: „Už tave melstis reikia, nes Dievas tokius ne dažniau kaip sykį per kelis šimtus metų žemėn paleidžia". Jokūbas mąsto, kad jau per 1831 m. sukilimą lietuvių kalba buvo laikoma chlopų kalba. Lietuvai reikėjo tik vieno šventojo, kokio nors naujo Jokūbo Jasinskio ar Joanos Arkietės, kurių protas ir pasišventimas pereitų į kiekvieno patrioto širdį.

Vieni mes moskovitų jau nebeįveiksime, jam kalbėjo kunigas katorgoje. Protas, tėve, — Jokūbas atsakė. Menai ir mokslas, ištvermė, lygybė ir vėl protas įveiks. Sukilimas buvo ne sukilimas, bet nusikaltimas. Tauta, praradus laisvę, praranda pusę savo sąžinės, talento ir proto. Negalima išlaisvinti tautos, jeigu ji pati tos nešamos laisvės netrokšta.

Sukilėlių pulkininkas tauškė, kad Varšuvoj sukilėlių per šimtą tūkstančių. Tiek bus ir Lietuvoj. Sumušus priešą, tučtuojau bus sušauktas didysis seimas ir išrinktas naujas karalius. Tačiau Skirickio atsišaukimas į lietuvius buvo toks: „Broliai lietuviai, kai tik jūs paliksit tikrais lenkais, tapsite valnais žmonėmis, turėsite teisingas provas ir daug veltų lenkiškų mokyklų..." (p. 132). Jokūbas į tai atsako: „Pavertėt mus beteise kolonija, dėl šlėktiškos netvarkos neverta žudyti žmonių" (p. 137). Lietuvis kalvis sako jam: „Lenkai nugyveno kraštą (...). Čia gimiau ir visą gyvenimą sulenkėjusio pono už gimtąją kalbą buvau bydla, gyvuliu vadinamas" (p. 137).

Sukilimas, Jokūbui atrodė, nebuvo reikalingas. Mat, pralaimėjus, lenkų pulkininkas Skirickis tik padėkoja lietuviams ir lenkai grįžta į savo Mozūrus (p. 284). Taip sakant, sprunka, seniau kvietę už vieną tautą kovot, bet tik už lenkišką. Jokūbas stebėjosi, kaip gali žemė laikyti tokius niekam tikusius ir savo laisvės nesugebančius apginti žmones (p. 163). Jis po pralaimėjimo, siunčiamas į katorgą, įsirašo lietuviu, nors su lenkų belaisviais įsakyta elgtis mandagiau. Sunki istorijos man užduota pareiga būti mažam, galvoja jis (p. 164).

Bausti reikia mus, bajorus, išgamas, pretenduojančius į tautos elitą ir palikusius tą tautą be kalbos, be rašto ir be kultūros — kaip Krivis romano pradžioj prikaišiojo Vytautui, taip sau prikaišioja bajoras Jokūbas (p. 180). Jei rusai katorgoje laiko alkanus ir beteisius, tai ačiū Dievui, kad dar nemuša, o jeigu daužo (...), tai ačiū Dievui, kad nešaudo, galvoja Jokūbas (p. 181).

Pralaimėjus sukilimą, Jokūbui atrodė, kad jis buvo labiau panašus į rusų ir lenkų grobikų pjautynes už teisę plėšti silpnesnius (lietuvius), negu į laisvės karą (p. 199). Ulonai plėšė ir degino be reikalo, ką tik norėjo, ir kovėsi tarp savęs dvikovose. Kur prasideda ir kur pasibaigia ta prakeikimo riba, galvojo, kai pirmą kartą susitikę ir nieko pikta vienas kitam nepadarę žmonės tampa mirtinais priešais? „Aprengia įvairiomis uniformomis ir verčia vienas kitą žudyti" (p. 24). Tiktai mintis, tik žodis, tik abejonė dėl savo ir kitų teisumo mus išmokys mąstyti (p. 241).

Autorius iškelia, kad lietuvių kalba ne baudžiauninkų kalba, nors bajorai šneka lenkiškai ar prancūziškai. Teklė prisimena, kaip klausė mirštančio savo tėvo: o kaip baudžiauninkai šneka Lenkijoj? Turbūt lietuviškai? Ne, atsakė tėvas, ir baudžiauninkai, ir bajorai tenai kalba lenkiškai. Seniai nebėra jokios Lietuvos ir Lenkijos sąjungos: lenkai pavergė mus ir dabar nori nutautinti. Štai, ką aš supratau, sakė tėvas, šitame kare (sename sukilime) ir ko nenorėjo suprasti Tadas Kosciuška.

Po pralaimėto sukilimo našlė Teklė tėškė vyro portretą, šaukdama „Galvijai! Fanfaraonai! Sukurstėte, sujaukėt žmonių gyvenimą, pridarėte kirbines našlių, o patys išsišaudėt ir sugulėt į kapus" (p. 264).

* * *

Dar sugrįšime vėliau prie Jokūbo kitų minčių. Mat romano kompozicija yra supinta, veikėjai yra vienos Kriuglų giminės ir visi daug kalba įvairiom temom, patenka į šimtus nuotykių ar istorinių atsitiktinumų, kurie varo intrigą, kaip istoriniame filme. Čia daug gudriai išgalvotų situacijų; tai lyg nuotykių romanas su apmąstymais, kurie daug kur dominuoja nuotykius. Kiekvie-

(Nukelta į 2 psl.)

Vytauto Didžiojo skulptūra Trakų pilyje.

Nuotrauka Algimanto Kezio

Rugsėjo aštuntoji — Tautos šventė buvo įvesta 1930 metais, Nepriklausomai Lietuvai minint 500 metų sukaktį nuo Vytauto Didžiojo mirties. Jai parinkta toji data, kurią 1430 metais Vytautas buvo paskyręs savo vainikavimuisi Lietuvos karaliumi Vilniuje. Nežiūrint su ja susijusio istorinės nesekmės atspalvio, šventės tikslas, pagal istoriką Zenoną Ivinskį, buvo prisiminti Vytautą Didįjį ir apskritai Didžiąją Lietuvos Kunigaikštiją, šešis amžius išlaikiusią savo valstybingumą (LE, t. XXVI, pp. 91-92). Prieš trejus metus, kreipdamas žvilgsnį į mūsų dabartį, Viktoras Nakas šiuose puslapiuose siūlė Tautos šventei skirti ir kitą reikšmę — mūsų tautos gyvybinės jėgos šventimą, jos išlikimo ir jos kultūrinio klestėjimo per šimtmečius svetimųjų priespaudos įvertinimą (žr. „Draugas", 1985.IX.21). Atrodytų, kad Rugsėjo aštuntoji yra vienas iš tų nenusistovėjusių, bet kaip tik todėl talpių ir vaisingų simbolių mūsų tautinėse apeigose, kuris skatina mus vis iš naujo susitikti ir sverti mūsų istorinį likimą. Tai ir daro šiame numeryje aptariamas Vytauto Petkevičiaus naujasis romanas, sąžinės kalinio Gintauto Iešmanto poezijos iškarpa ir kiti dabartinės lemtingos mūsų tautos istorinės padėties komentarai.

Šiame numeryje:

Simboliai tautos gyvenime • Vytauto Petkevičiaus „Paskutinis atgailos amžius" • Lietuvos okupavimo tema spaudoje • Lietuviškos juostos • Gintauto Iešmanto eilėraščiai • Čekų rašytojas apie Gorbačiovo reformas • Naujos knygos • Chicagos teatruose

Tiltas į šiandieninę Trakų pilį.

Nuotrauka Algimanto Kezio

Kiek yra kalti pralaimėję istorijoj?

(Atkelta iš 1 psl.)

nas savaip nori gero kraštui, pvz., nuverčiant carą, bet atėjus 20-tajam šimtmečiui, kai kurie tampa kairiaisiais, tada nusivilia Stalinu, kurį dievino.

Knygoje įpinti šančiškiai Vincas Kriugla, metalo darbininkas, ir jo brolis Kazys, mūrininkas, tarnavę caro kariuomenėje, 1914 m. kovoję Mozūrų pralaimėjime. Ten ypač Vincas per poručiką tampa bolševiku. Abu pasižymi Kauno apsupime, bet ten pasilieka prie vokiečių. O prasidėjus 1917 m. revoliucijai, abu nusikrausto į Rusiją per fronto linijas. Po to, iš Maskvos į laisvą Lietuvą perveža partinę kasą ir perduoda ją pogrindžiui. Kazys gyvena su Petre ir Kleopu Šančiuose, o Vincas be vedybų su Stase. Pastarasis sėdi dažnai kalėjime, rengia streikus, yra tardomas, įtariamas pačių komunistų, kai Maskvoje Stalinas šaudo jo draugus.

Kleopas, vedęs žydę Klaipėdoje, bėga į Kauną po Hitlerio „Anschluss'o". Stasė meiluži Motiejų aplieja vitrioliu, nes tas sekė Vincą. 1939 metais kilus karui, Kleopas kariuomenėje prie sienos priima pasiduodančius lenkus ir jų ginklus. Ir šiose scenose daug ideologinių gincų, minčių ir atsidūsimų.

* * *

Visą kraštą murkia ir verkt neduoda, galvoja Kazys. Tai išsirinko mūsų prabočiai žemės lopą, tai davė Dievas kaimynus (p. 175).

Štai Petrė klausia kunigo po išpažinties:

„– O atgaila, tėveli?

– Dar prisiatgailausi (...) – kunigas ėmė melstis: – Viešpatie, bent duok suprasti žmonėms, už ką baudi?! Jau kelinti metai visas kraštas (...) tik atgailauja" (p. 212). – Iš šių žodžių lyg paimtas ir knygos pavadinimas.

Kazys prie Mozūrų nesupranta ir nenori įsirašyti į bolševikus, kaip Vincas. „ – Nejaugi mudu dabar turim prieš vokietį pakelti rankas (...). Tu atsuksi nugarą, eini caro versti, o jie – iš paskos" (p. 344).

Kazys Vincui vėl sako:

„– Tai ne mūsų karas. Ma juos perkūnai ir rusus, ir vokiečius! Ko jie čia lenda? Todėl, kad kolonijų jiems per maža. Juk pats mokei: jei bolševikai laimės, kiekviena tauta galės laisvai gyventi. Tai kam mums vilkinti tą caro pralaimėjimą? (...).

– Už įsakymo neįvykdymą vyresnybė mus sušaudys" (p. 540). – Tuo parodoma prieš carą veikiančių karių dilema.

O kitoj vietoj parodomas Vinco, lekiančio į Rusiją 1917 metais, žiaurumas, kai sako:

„– Kas eis su mumis, tą priglausime, o kas priešinsis... (...)

– Tuos mes šaudysim? – klausia Kazys.

– Žinoma (...)

– O jeigu tai, kas gera rusui, čia [Lietuvoj] bus bloga? O jeigu mums netiks tokia revoliucija..."

Vincas tiki, kad komunizmą galima pastatyti ir su krikščioniškomis, ir su Konfucijaus idėjomis, kadangi viskas pareina ne nuo idėjos, o nuo pačių žmonių (p. 280). Kazys galvoja kitaip: bolševikai per daug į kairę pasiduoda. Socializmas tokioje vargo ir idiotizmo šalyje (Rusijoje) neįmanomas; kol mes savo mužiko nepervirsim buržuazinės demokratijos katile, gero nebus (p. 326). Jeigu tik taviškiai (partiniai) – geri žmonės, tai velniam tu į tą revoliucinę košę velies? Tai ką, laimėjęs tiktai gerus per jėgą gerinsi, o visus kitus – už borto?

Konformistas! – tyčiojasi iš jo Vincas (p. 293). Senis jiem abiem sako: Tai ubagų filosofija (...) Kai elgeta pasidaro ponu, jis daugiau apie nieką negalvoja, tik apie prašmatnius skudurus ir skanų ėdalą (p. 295). Net milijonierius

Rašytojas Vytautas Petkevičius, „Paskutinio atgailos amžiaus" autorius, Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys. Liepos 9 dienos susibūrime Vingio parke, Vilniuje, jis buvo vienas iš pagrindinių kalbėtojų.

kun. Juozas Vailokaitis Vinco streikininkuose rado, kad kiekviename iš jų bręsta diktatorius ar karaliukas, ir įtarė, kad už jų nugarų stovi galybė, turbūt Maskva (p. 125).

Prieš galą daug ko atsitinka. Kairiuosius atšaukia į Maskvą ir ten į kalėjimus sodina, kitus čia smerkia, trečius saugumas areštuoja. Komunistai slapstė savo literatūrą, naudodamiesi miesto elektros tinklo transformatoriais. Vincas nežino, ar jis išmestas iš partijos. Gal tai farsas, kaip atrodo saugumui, kuris prašė jo padaryt raktą seifui ir dabar raktus transformatoriams.

Vokiečiai reikalauja Klaipėdos, nori Danzigo koridoriaus ir grasina karu. Rusai su vokiečiais dalijasi mažais kraštais ir visiems apmaudu, kad jie pasidalijo nei vieniems, nei kitiems nepriklausančius laisvus kraštus.

Stasė po to, kai apliejo Motiejų vitrioliu, sėdi kalėjime, apleista vyro Vinco. Ji galvojo turėti vaikų, o jos vyrelis kalbėjo tik: Vakarai – Rytai, Stalinas – Čemberlenas, socializmas – kapitalizmas, demokratija – fašizmas. Dėl to ji ir buvo jam neištikima su Motiejum, kuris apakęs ją lanko; kartais lanko ir Vincas.

Kilus karui 1939 metais, Kleopas Lietuvos kariuomenėj prie demarkacijos linijos priima vokiečių sumuštų lenkų karius ir jų ginklus, sakydamas karininkui, kuris kaip prisiminimą deda į dėžutę apleidžiamos savo žemės grumstą: „ – I tutaj, i tam ziemia litevska", – primindamas jam Vilniaus krašto užgrobimą (p. 641). Abipus demarkacijos linijos ta pati lietuviška žemė...

* * *

Stebėtina, kad kairysis darbininkas Vincas ir brolis Kazys neužmiršta savo bajoriškos praeities (kilmės iš 1863 m. sukilimo dalyvio Jokūbo) ir turi tam įrodyti net dokumentus, kuriuos saugo: „Tai mūsų praeitis. Gera ji ar bloga, tačiau mūsų. Jos negalima pakeisti, todėl ir nereikia gėdintis" (p. 74). Ji vyrauja romane.

Štai lietuvis kunigas katorgoje sako Jokūbui: „Mūsų per maža, šitiek amžių grumdamiesi, mes išsekom. Vytauto karalystė jau niekada nebesugrįš" (p. 411). Jis siūlo broliautis su visais caro prispaustaisiais: lenkais, totoriais, kaukaziečiais. Bet tarp savų, lietuvių, Jokūbas kalba lietuviškai, nežiūrint, kad žandaras liepia kalbėti „mūsiškai", nes atrodo, kad „prieš carą vėją keliat" (p. 411). Jokūbas Kriugla yra patriotas, organizatorius, net genijus romano sąrangoje, palyginus su Vincu ir Kaziu, bolševikais.

Jokūbas vokiečiui inžinieriui sako, kad tik kūryboje nėra nei didelių, nei mažų tautų. Rusijoje šitaip žiauriai elgiamasi su nugalėtais žmonėmis. Bet ką daryti pavergtai tautai, kurios beveik visa šviesuomenė sulenkėjo arba pasidavė carui? Ji turi atgimti. Leiskit mums išsiauginti bent tris mūsų lietuvių šviesuomenės kartas, ir mes vėl, kaip kažkada, būsime neįkandami. – Jūs romantikai, sako vokietis, maža salelė, skalaujama dviejų didžiulių tautų, slavų ir germanų okeano. Jūsų kraštutinė idėja tampa priešingybe ar jos parodija. Atokvėpis priešams (p. 463).

Jokūbas tiki, kad Vytautas tiktai karais ir darbu bandė prikelti Lietuvą, nes jo atneštas tikėjimas lietuviams buvo svetimas, todėl ir visos jo pergalės atiteko svetimiesiems, net kardo dėl Lietuvos neišsitraukusiems. Jis Lietuvai paliko tik istoriją – mokslą apie praeitį. Kas jungs į krūvą? (p. 499). Kalbos ir žemės lopo per maža. Tik darbas jungs, be pavergtų ir išnaudojamų (tai lyg socialistinė mintis). Žmonijos liga yra pats žmogus, o ne jo sukurtos idėjos. Ne idėja prieš idėją kariauja, bet žmogus prieš žmogų, primesdamas savo mintis, idėjas, nepakantumą kito minčiai ir norą viešpatauti (p. 502).

Jokūbas kartais kalba ar mąsto apie Rusiją, lyg apie dar tik būsimus sovietinius laikus, kai neleidžiama turėti savo įsitikinimų (p. 182). Kartais atrodo, kad autorius kalba apie būsimus diktatorius: jei kada nors žmogus apsikrės savo tikėjimu, negalėdamas garbinti gamtos, gimtinės, Dievo, jis pradės garbinti save. Tada vėl po žemę ims vaikščioti dievai, tik jie tarnaus blogiui.

O įdomiausios katorgoje yra sukilėlio Butyrino mintys apie „naują" religiją ir jo išmintis apie istoriją: Judas, pabučiavęs Jėzų, parodė tik jį kareiviams, kad nebūtų iš karto suimti visi apaštalai. Judas pridengė savimi visų pergalių nusikaltimus ir nuo tos dienos laimėjusių niekas neteisia, kalti tik pralaimėję (p. 493). Atrodo, Petkevičius veikėjų lūpomis perduoda įvairias savo idėjas: kad jau nuo Vytauto laikų ar anksčiau teikėjo rūpintis kalba ir krašto kultūra ir kad tame slypi mūsų įvairių pralaimėjimų šaknys. Pagal Butyriną, kalti yra pralaimėję ir gal net bolševikas Vincas, kurio draugus Stalinas sukišo į kalėjimą ir kuriam gal antroj romano daly pačiam teks atgailauti už nesupratimą, kur nuves Lietuvai netinkama ideologija? Tad įdomu bus, kaip bus tęsiama antroji ši romano dalis? Gal iki šių dienų?

Vytautas Petkevičius gimė 1930 metais, yra baigęs Maskvos universitetą. Ligšioliniai jo romanai: *Priemiesčio žmonės* (1959), *Apie duoną, meilę ir šautuvą* (1967), *Grupė draugų* (1979), *Šermukšnių lietus* (1980) ir šis vėliausias *Paskutinis atgailos amžius* (1986). Yra išleidęs ir apsakymų rinkinius: *Speiguoti pavasariai* (1965), *Baltas šešėlis* (1970) ir *Visi prieš vieną* (1976).

Atviriau rašoma apie Lietuvos okupavimą

Vis labiau ir įdomiau rašoma apie lemtinguosius 1940 metų įvykius. Istorikai, net ir aukšti partijos pareigūnai, reikalauja paskelbti svarbiausius tų metų dokumentus. Vieni viliasi, kad dokumentų paskelbimas užkirs kelią seniems prasimanymams, o kiti, pavyzdžiui, partijos Vilniaus miesto komiteto pirmasis sekretorius Zaleckis, kad dokumentų analizė patvirtins Partijos skelbiamą įvykių interpretaciją. Vis dėlto Zaleckis ragina LKP CK skyrius ir sekretoriatą užimti aktyvesnę poziciją šiuo metu, kai skelbiami skirtingi įvykių vertinimai, tai yra, mėginti žmonėms įpiršti partijos versiją. Galima atskirti du momentus naujausių laikų istorijos pervertinime. Pirma, naujų dokumentų skelbimas. Antra, naujų įvykių interpretavimų skleidimas.

Jau paskelbta nemaža naujų dokumentų. *Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio žinios* jau paskelbė visus tris slaptuosius Ribbentropo-Molotovo sutarties protokolus, *Literatūra ir menas* – du iš jų. *Kultūros baruose* išspausdintame straipsnyje istorikas Alfonsas Eidintas atpasakojo dviejų buvusių Nepriklausomos Lietuvos vyriausybės narių, Juozo Audėno ir Kazio Musteikio, atsiminimus apie paskutinį Lietuvos vyriausybės posėdį, kuriame buvo nutarta nusileisti Sovietų Sąjungos ultimatumui ir ginklu nesipriešinti sovietinės kariuomenės įžygiavimui. Deja, Eidintas, kuris parašė straipsnį balandžio ar gegužės mėnesį, tai yra, prieš viešumo istorijoje įsitvirtinimą, prikergė nemaža klaidingų aiškinimų, senoviškai kalbėjo apie vakarinės Ukrainos ir Gudijos išvadavimą ir pakartojo Maskvos kaltinimus, taikomus Lietuvos vyriausybei. Rugpjūčio mėnesį *Kultūros baruose* į Eidinto straipsnį atsakė Vytautas Žalys, detaliai nagrinėdamas Maskvos tvirtinimą, kad esą Lietuva kartu su Estija ir Latvija buvo sudariusios prieš Sovietų Sąjungą nukreiptą karinę sąjungą. Panagrinėjęs tarptautinę padėtį, pabrėžęs, kad Lietuvos vyriausybė nelaukė jokios paramos iš Vokietijos, nes jau nuo 1939 m. spalio mėnesio žinojo, kad Maskva ir Berlynas pasidalijo Rytų Europą į įtakos sferas, Žalys nurodo, kad tuometinėmis politinėmis sąlygomis sutarties sudarymas neturėjo jokios prasmės, ir būtų buvęs pavojingas politinis žingsnis. Tai seniai buvo akivaizdu, nes trys mažos valstybės nebūtų galėjusios priešintis nei Vokietijai, nei Sovietų Sąjungai. Tačiau Žalys žengia dar vieną žingsnį tolyn. Remdamasis įvairiais Lietuvos ir kitų Pabaltijo vyriausybių archyvais, jis nurodo, kad nėra jokių dokumentų, rodančių, kad Pabaltijo šalys būtų sudariusios šitokią sutartį, kad jos būtų derinusios kariuomenės dislokavimo planus, arba kad generaliniai štabai būtų vedę slaptus pasitarimus. Žalio straipsnis reikšmingas dviem atžvilgiais. Jis ne tik naudoja anksčiau neskelbtus dokumentus, bet parodo, kad jokio pagrindo neturėjo svarbiausia priežastis, dėl kurios Maskva teisino Lietuvos okupavimą. Atrodo, kad anksčiau ar vėliau visi svarbiausi dokumentai, susieti su Lietuvos okupavimu, bus viešai paskelbti. Tai būtų nepaprastai reikšmingas įvykis Lietuvos istoriografijai ir užkirstų kelią kai kurioms įsisenėjusioms klastotėms.

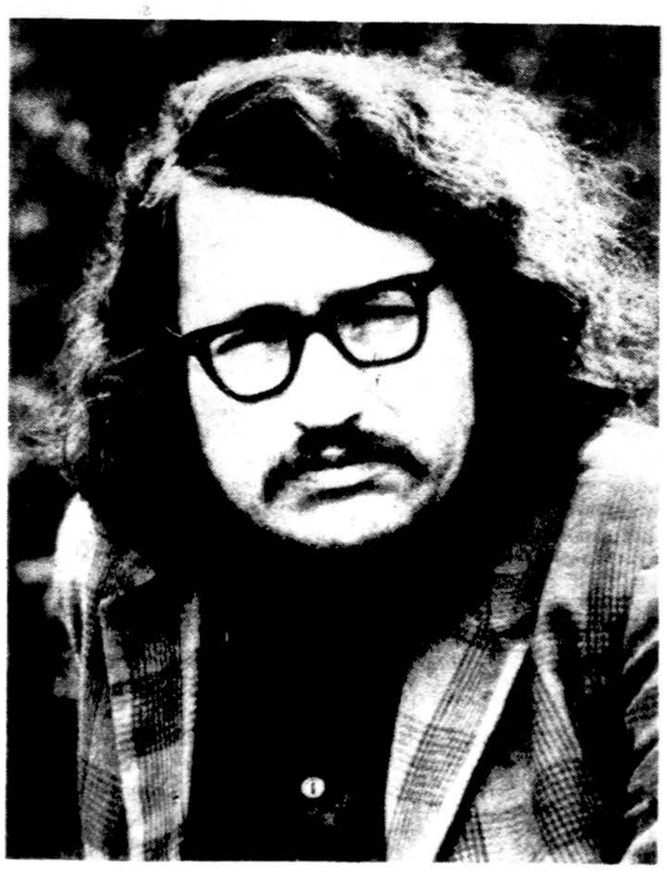

Poetas Sigitas Geda, Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, šiuo metu vieši JAV-ėse. Liepos 9 dienos demonstracijose Vingio parke, Vilniuje, jis buvo pagrindinis kalbėtojas. Jo kalbos tekstas buvo išspausdintas „Draugo" 1988 m. rugpjūčio mėn. 10 d. laidoje („Sigito Gedos žodis Lietuvai").

Tačiau tai nereiškia, kad istorikų darbas bus baigtas. Juk tebebus žmonių, net įtakingų istorikų, kurie su mažomis išlygomis kartos tą patį, kas buvo rašoma prieš 20 ir 40 metų, kai viešpatavo stalinizmas, stagnacija, neregėtos apimties istorijos klastojimas. Dar mėginama teisinti Ribbentropo-Molotovo sutarties sudarymą, aiškinama, kad jos pagrindinis tikslas – laimėti laiko pasirengti neišvengiamam Vokietijos antpuoliui. Kiti istorikai teberašo apie 40-jų metų birželio mėnesio socialistinę revoliuciją, nors pripažįsta, kad sovietinės kariuomenės įžygiavimas į Lietuvą suvaidino didelį vaidmenį, skatinant revoliucines nuotaikas. Vis sugalvojami nauji intervencijos pateisinimai. Antai istorikas Konstantinas Surblys kitais atžvilgiais naujoviškame straipsnyje teigia, kad 40-ais metais net be sovietinės kariuomenės intervencijos Lietuvoje būtų įvykusi socialistinė revoliucija, kurios nuslopinimui reakcijos jėgos būtų paprašiusios Vokietijos paramos. Atseit, jei ne Sovietų Sąjunga, tai Vokietija būtų okupavusi Lietuvą. Tačiau šis naujas aiškinimas neturi jokio pagrindo. Kaip Vytautas Žalys nurodo savo minėtame straipsnyje, 1939 m. pabaigoje – 1940 m. pradžioje Vokietija nesirengė jokiems aktyviems veiksmams Pabaltijy. Ir vėliau Hitleris nebūtų kišęsis į Lietuvos vidaus reikalus, be abejo, galvodamas, kad jis Pabaltijo klausimą galutinai išspręs, kai nugalės Sovietų Sąjungą.

Kitas žingsnis atvirumo linkme – tai istoriko Kęstučio Strumskio straipsnis *Vakarinėse naujienose* rugpjūčio 3 d. Strumskis neigia, kad 40-ais metais Lietuvoje subrendo revoliucinė padėtis, valdžios pasikeitimą sieja su Raudonosios armijos įžygiavimu, suabejoja Liaudies seimo rinkimais ir darbu. Strumskis teigia, kad mitas apie socialistinę revoliuciją buvo sugalvotas vėliau, nes tomis dienomis niekas apie ją ir nekalbėjo. Tiesa, Strumskis pažymi, kad santvarkos pakeitimas – tai didžiulis laimėjimas. „Ir tik šia prasme – ir tik šia – tų metų įvykius galima vadinti socialistine revoliucija". Tačiau galima paklausti, kuria prasme Lietuvos įjungimas į Sovietų Sąjungą laikytinas didžiuliu laimėjimu? Juk Lietuva pateko į Stalino nasrus, prasidėjo masiniai trėmimai, areštai ir žudymai. Su Stalino mirtimi baigėsi teroras, bet per stagnacijos metus lietuvių kultūros paveldėjimas buvo klastojamas, lietuvių kalba stumiama iš viešojo gyvenimo, gamta teršiama, kolūkiečiai išnaudojami, gyvenimo lygis vis labiau atsiliko nuo Vakarų Europos, nebuvo jokios demokratijos, tikintieji buvo diskriminuojami. Vargu ar tai dideli laimėjimai.

Į Strumskio straipsnį *Tiesoje* atsakė Mykolas Burokevičius, pakartodamas seną partijos versiją. Esą Lietuvoje buvo subrendusi revoliucinė padėtis, įvyko revoliucija, kurią vykdė „Lietuvos darbininkų klasė sąjungoje su darbo valstiečiais ir pažangiąja inteligentija". Burokevičius net kartoja aiškiai klaidingus senųjų mitų teiginius, atseit Sovietų Sąjunga nesikišo į naujos vyriausybės sudarymą, nors kiti istorikai, pavyzdžiui, Eidintas, anksčiau pažymėjo, kad Raštikio kandidatūrą vetavo Molotovas.

Spaudos agentūros „Novosti" surengtoje spaudos konferencijo-

(Nukelta į 3 psl.)

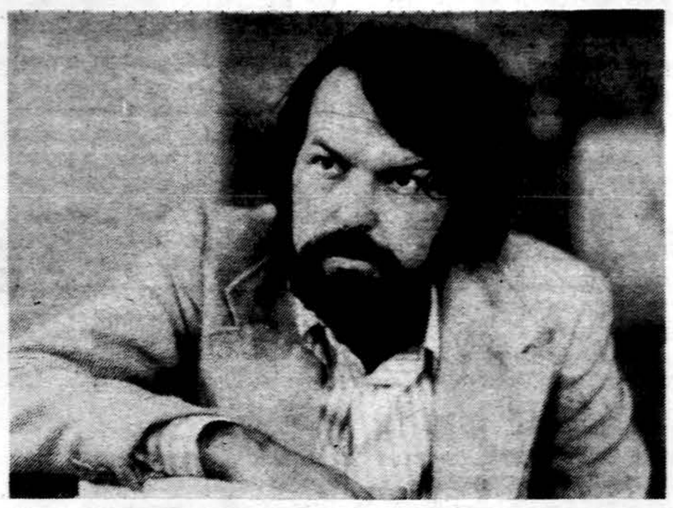

Lietuvos Akademinio dramos teatro aktorius Regimantas Adomaitis, Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, šiuo metu viešintis JAV-ėse.

Vakaras su Regimantu Adomaičiu ir Sigitu Geda Chicagoje

Rugsėjo 16 dieną, penktadienį, 7:30 v.v. Chicagoje, Jaunimo centro didžiojoje salėje įvyks poezijos ir dailiojo žodžio vakaras su Lietuvos Akademinio dramos teatro aktorium Regimantu Adomaičiu ir poetu Sigitu Geda.

Regimanto Adomaičio svarbesni vaidmenys: Mindaugas, Mažvydas (Justino Marcinkevičiaus dramose „Mindaugas" ir „Mažvydas"); Francas (Jean-Paul Sartre'o „Altonos atsiskyrėliai"), Jokūbas (Balio Sruogos „Kazimieras Sapiega"); Kaligula (Albert Camus „Kaligula"); Jonas Gabrielis (Henrik Ibseno „Jonas Gabrielis Borkmanas"), Edgaras (Friedrich Duerrenmatto „Vaidinam Strindbergą") ir kitos rolės. Regimanto Adomaičio vaidyba pasižymi intelektualumu, subtilumu, ironija. Jam būdingas gyvas mąstymas ir intuicija.

Nuo 1965 metų Regimantas Adomaitis vaidina Lietuvos ir kitų šalių kino filmuose. Yra sukūręs daugiau kaip šimtą vaidmenų, jų tarpe Edmundą „Karaliuj Lyre" ir Girdvainį „Velnio nuotakoje" pagal Kazio Borutos romaną *Baltaragio malūnas*.

Sigitas Geda yra vienas iš žymiausių šiandieninių Lietuvos poetų. Yra išleidęs poezijos rinkinius *Pėdos, 26 rudens ir vasaros giesmės, Mėnulio žiedai, Žydinti slyva Snaigyno ežere, Mamutų tėvynė* ir poemą „Strazdą". Sigito Gedos poezijoje vyrauja mitologiniais vaizdiniais grindžiami gamtos ir žmogaus vienovės, jų formų begalinio kitimo motyvai, praeities kultūros temos. Jo poezijai būdinga ryškios fantazijos plastiniai vaizdai, originalios daiktiškos, ekspresyvios metaforos. Išeivijoje apie Sigito Gedos kūrybą plačiau yra rašęs kritikas Rimvydas Šilbajoris.

Sigitas Geda taip pat rašo kino filmų scenarijus („Velnio nuotakai" pagal Kazio Borutos *Baltaragio malūną*), miuziklų ir operų libretus (K. Antanėlio roko operai „Meilė ir mirtis Veronoj", B. Kutavičiaus oratorijai „Paskutinės pagonių apeigos"). Verčia poeziją iš kitų kalbų („Giesmių giesmė", Paul Celan, Georg Trakl ir Rainer Maria Rilkės eilėraščiai) bei reiškiasi kritikoje.

Regimantas Adomaitis ir Sigitas Geda abu yra Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinės grupės nariai.

l. m.

Lietuviškos juostos

A. SABALIS

Lietuviškos juostos, juostos! Jų istorija, jų puošnios spalvotos fotografijos yra sudėtos neseniai knygų lentynose pasirodžiusioje 316 puslapių, puošnioje, 11 x 8 colių dydžio knygoje, kietais viršeliais, su spalvota juostų fotografija aplanke.

Vartai ir stebiesi, kur ir kada šios knygos paruošėjai – autoriai rado tiek laiko ir energijos šiai neeilinei knygai išleisti. Anastazija ir Antanas Tamošaičiai, dailininkai, lietuvių meno istorikai, tyrinėtojai, lietuvių visuomenei jau seniai pažįstami. O dabar puošnioje knygoje anglų kalba, *Lithuanian Sashes*, jie praskleidžia užuolaidą gražiajam lietuvių liaudies menui į platųjį anglų kalba kalbančiųjų menininkų pasaulį. Knyga yra dviejų dalių. Pirmoje dalyje Antanas Tamošaitis plačiai aptaria lietuviškų juostų istoriją, jų gamybos būdus. Antroje dalyje Anastazija Tamošaitienė aiškina tradicinę lietuviškų juostų audimo techniką.

Tamošaičiai yra ne tik lietuvių liaudies meno tyrinėtojai ir gamintojai, bet jie yra baigę Kaune dar anais laikais meno mokyklą, studijavę meną užsienyje. Nuo pat meno mokyklos suolo juodu, kaip susitarę, domėjosi ir tyrinėjo lietuvių liaudies meno kilmę ir jo giliąją praeitį. Antanas Tamošaitis 1926-1939 m. vasaromis keliaudavo po Lietuvą, tyrinėdamas liaudies meną, aplankydamas senas ir jaunas audėjėles. Nors abu yra ir dailininkai, šalia savo spalvotų paveikslų, atrodo, didesnę gyvenimo dalį pašventė liaudies menui.

Bet grįžkime prie *Lithuanian Sashes* – lietuviškų juostų puošniosios knygos. Autoriai padėkos žodyje pažymi, kad ruošdami šią knygą, lietuvių juostas rado muziejuose ir pas privačius juostų rinkėjus. Tai daugiausia 19 - 20 a. juostos – darbas senelių ir močiučių, gyvenančių Kanadoje ir JAV, imigrančių tarp 1928 - 1950 m. Tamošaičiai su nuoširdžia pagarba dėkoja, šią knygą ruošiant, paaukojusiems ar paskolinusiems juostas ir juostų fotografijas. Dėkoja lietuvių liaudies muziejams Kanadoj ir JAV, išvardija moteris ir vyrus, kurie savo juostomis ar jų fotografijomis papuošė šį retą liaudies meno leidinį anglų kalba. O tokių čia paminėta daugiau kaip 50. Pirmąją knygos dalį į anglų kalbą išvertė Nijolė Beleškaitė-Gražulienė, o antrąją dalį – Vida Stanevičienė. Dr. Romas Vaštokas ir dr. Joana Vaštokienė bei keli kiti žiūrėję knygos tekstą ir šiaip savo pastabomis daug padėję.

Dailininkė ir tautodailės tyrinėtoja Anastazija Tamošaitienė prie staklių savo sodyboje, Kingston, Ontario, Kanadoje. Naujosios Antano ir Anastazijos Tamošaičių knygos „Lithuanian Sashes" sutiktuves Chicagoje rengia Lietuvių tautodailės institutas 1988 m. spalio mėn. 9 d. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje. Jose dalyvaus ir apie naująjį veikalą kalbės pati dailininkė Anastazija Tamošaitienė.

Nuotrauka Jurgio Jankaus

Įžanginiame žodyje įdomiai aptariama pirmykštė juostų kilmė. Pirmosios juostų gamintojos buvusios paprastos kaimo moterėlės, audusios ar mezgusios iš lininių, kanapinių, vilnonių ir šilkinių siūlų. Juostos buvusios vartojamos jau priešistoriniais laikais. Dėl audimo paprastumo juostos esančios visų kitų audinių pradininkės. Juostų gamyba lydėjo mergaites nuo jaunų dienų iki senatvės. Tai buvo meilės dovanėlės. Juostas buvo galima tik dovanoti. Juostomis puošėsi vestuvių jaunieji, piršliai, vestuvių palydovai. Plačiai pasakojamas juostų vaidmuo anų dienų kaimiečių gyvenime. Tai buvęs rūbų neatskiriamas papuošalas.

Skyriuje „Juostos dainose ir sakmėse" nušviečiama, kaip labai vaizdžiai juostų audėjos buvo apdainuojamos lietuvių liaudies dainose. Pavyzdžiui:

Ralio, ralio gyvulėliai,
Jaunai juostų audėjėlei.

Aš piemenėlė, didi vargdienėlė.
Siaurų, margų juostų audėjėlė.

Arba:

Siauros juostelės,
Jauna audėjėlė.

Maža piemenėlė,
Juostų audėjėlė.

Plonos gijos – margi raštai.
Ilgos dienos – trumpos naktys.

(pp. 26-29)

Tai taip ryškiai buvo apdainuojamos anų dienų juostų audėjėlės, kaimo mergelių vargo dienelės. Visi charakteringi bruožai anų dienų lietuvių kaimiečių gyvenime radę savo išraišką tų dienų liaudies dainose. Dainos buvusios labai patikimas lobynas ankstyvosios kultūros ir žmonių socialiniam gyvenimui pažinti. Dainų ritmiška lyrika ir jų melodijos palengvindavo monotoniškus kasdieninius darbus. Laukai skambėdavę nuo dirbančiųjų sutartinių dainų.

Plačiai apžvelgiama juostos kaimiečių gyvenime ir jų reikšmė: juostos – drabužių puošmena; juostų vaidmuo vestuvių papročiuose; juostos dainose; juostos, kaip sienų papuošalas; juostų simbolizmas; raštuotų juostų menas; juostų rinktiniai raštai; spalvos, jų reikšmė, spalvų derinimas; juostos archeologiniuose kasinėjimuose; rašytiniai šaltiniai apie juostas; lietuvių juostos parodose savame krašte ir užsienyje; juostų audėjos, audėjai; tradiciniai juostų rinkiniai ir kt. Ir visa tai aptariama su atsidėjimu ir vaizdžiai. Aptariamųjų juostų puslapiuose (o jų yra 61) dažnai viršuje ir apačioje teksto įdėti tų juostų kvadratiniai brėžiniai, kas labai paryškina teksto turinį.

Rašytinėje informacijoje pažymima, kad nuo neatmenamų laikų juostose gana ryškiai buvo vaizduojami įvairūs vardai, simboliai. Ir šį aptarimą lydi įdomūs tų juostų brėžiniai. Pvz., menininkas Petras Rimša išaudė „1864 - 1904" metus. Tai lietuvių spaudos draudimo nuožmusis laikotarpis. Su tomis juostomis Petras Rimša 1906 m. pasirodė Vilniaus meno parodoje. Juostų vardai buvo įvairūs ir turėjo savo prasmę.

Atsiliepimai apie rašytines juostas randami jau 17 šimtmety. M. Praetoriaus, gyvenusio 1635 - 1707 m. Klaipėdoje, studijavusio Karaliaučiaus universitete 1690 m., aprašas su keliomis juostų iliustracijomis pasirodęs tų dienų laikraščiuose vokiečių kalba. T. Lepner (1653-1691) studijoj. *Prūsijos lietuviai* rašęs apie tų dienų kaimo moterų vestuvių papuošalus ir pan. Ir kiti keli Mažosios Lietuvos lietuviai ir prūsai domėjosi Mažosios Lietuvos kaimo žmonių kultūriniu gyvenimu. Apie Mažosios Lietuvos rūbus, jų papuošalus ir juostas rašė ir Vydūnas, žinomas filosofas, rašytojas ir mokytojas.

Kaip jau minėta, Antanas Tamošaitis vasaros metu 1926 - 1939 m. aplankė beveik visą Lietuvą, studijuodamas Lietuvos kaimo žmonių meninį ir kultūrinį ir galbūt socialinį gyvenimą. Radęs puikių juostų audėjų ir verpėjų, o taip pat skambių liaudies dainininkių. Tradicinių juostų rinkiniai, kaip ir kiti audiniai buvo kraunami vadinamuose kraičkubiliuose.

Lietuvos Nepriklausomybės laikais juostos buvo naudojamos kaip tautinis papuošalas. 1931 m. Žemės ūkio rūmai pradėjo leisti *Sodžiaus meną* atskirais leidiniais, o okupuotoje Lietuvoje Mikėnaitė išleido knygą *Juostos*.

Juostų ryškiai spalvotos fotografijos užima 163 puslapius. Kiekviename puslapyje po 3-5 juostas. Tai brangi šio neužmirštamo leidinio dalis. Turinyje galima rasti, kas ir kurią juostą leidėjams padovanojo ar paskolino.

Knygos antrojoje dalyje Anastazija Tamošaitienė nagrinėja tradicinę lietuviškų juostų audimo techniką; ji pasakoja apie verpimo ratelius, stakleles, namuose suverptus siūlus ir įvairius primityvius įrankius, kuriais buvo audžiama Lietuvoje nuo neatmenamų laikų iki šiandien. Čia pat daugelyje puslapių ir po tekstais – įrankių, juostų ir audinių spalvotos fotografijos ar braižiniai.

Apžvelgiamas ir Kanados liaudies menas ir juostos. (Anastazija ir Antanas Tamošaičiai jau ilgus metus gyvena Kanadoje.) Kanados pirmieji imigrantai atsinešę iš paliktojo krašto liaudies meną, juostas, kai kuriuos audinius, bet laikas tų tautų ankstyvąjį liaudies meną sumaišė, tuo pačiu praturtindamas Kanados liaudies meną. Čia tarp kitų imigrantų liaudies meno kūrinių paminima lietuvių atsineštos juostos ir kai kurie audiniai. Ši dalis užima psl. 233-283. Ir taip užverčiame šią retą lietuvių liaudies meno knygą anglų kalba.

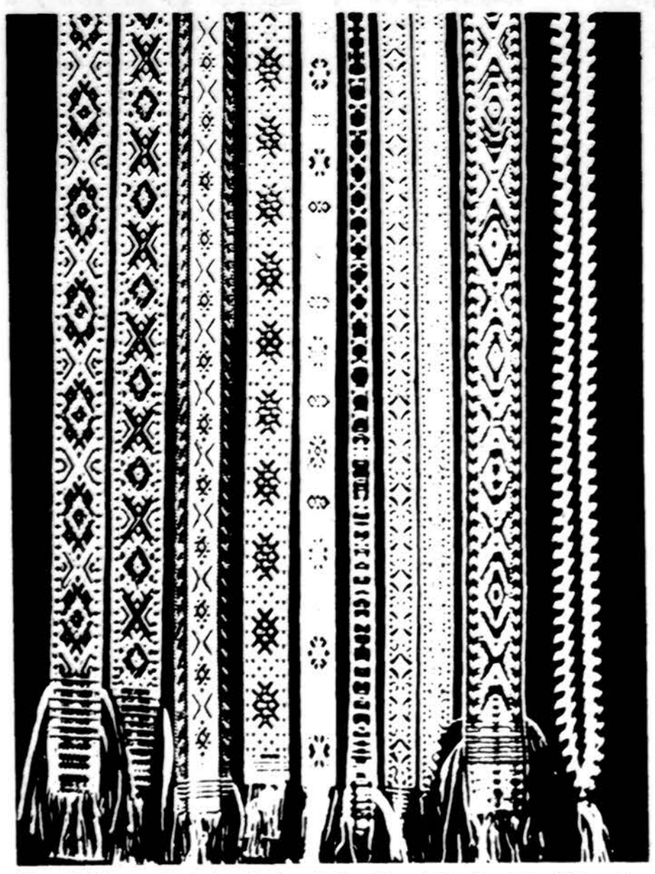

Viena iš iliustracijų Antano ir Anastazijos Tamošaičių knygoje „Lithuanian Sashes".

Gintautas Iešmantas

KRĖVOJE APSILANKIUS

I.

O drauge, vis regiu tas pilkas mūro sienas,
Apgriuvusias, nykias, be gyvasčio žymės,
Ir, rodos, vėl jaučiu, kaip tu žodžiu kiekvienu,
Kas žuvę, gaivini iš užmaršos gelmės.
Graudinga jų tiesa krūtinėn gailiai gręžias,
Ir ieškau lyg esmės to būsto, kur lemtis
Paženklino tolius, užgožus juos it medžiais;
Vaidenos, amžinai svajonę pražudys.
Štai čia, sakai, matyt, jie buvo susirinkę...
Jau saulė vakaran artėjo už kalnų.
Jos šypsulys staiga vidun liūdnai įspindo
Ir nušliaužė veidais, apklėstęs juos žaismu;
Užkliudė vašką, tuoj sustingsiantį ant rašto,
Jogailą, kurs smagus tvaskėjo nei goda. –
Galbūt sušvito jam prieš goslų žvilgsnį kraštas,
Kur laukia jo garbė, didybės nutvieksta?
Galbūt jam širdyje virpėjo palaimingai,
Kaip meilė jį patiks, jaunutė ir šviesi,
Kaip ranką jai paduos, ir rūpesčiai bus dingę,
Ir priešai parblokšti juos aukštins šiurpesy?
O Lietuva? Laukai jos, girios ir likimai?..
Ar jaudinos dėl jų, dėl žodžių sutartyj,
Kuriuos lengvu mostu sutvirtinti nerimo?
Ar buvo jų prasmė jam aiški? O kiti?
Ką mąstė jie? Greta – Skirgaila susikaupęs...
Galbūt tikėjos tas – jam tėviškė paklus,
Ir taps jis valdovu, tegu prieš brolį klaupsis,
Bet jo visi klausys. Ir džiaugės jau tylus,
Kai Vytautas blausus greit antspaudą prispaudė;
Nebuvo šiam, deja, kitokios išeities. –
Juk ar seniai iš jo atimti viską baudės,
Sutrypti nekaltai – kaip tėvą – be vilties?
Bet štai dabar... Visi, atrodė, tarsi vienas
Tik veržias kuo greičiau nublokšti kas brangu,
Ką sergėjo ginklu, kuo mielos buvo dienos
Ir žemė, ir miškai... Bet laikas toks! Sunku...
Dėl jų kova tęjungs – sutriuškins bendras plienas
Kryžiuotį... O paskui? Blogiau nebus, tegu!..
Ir taurės su midum suskamba... Bokšto menę
Apleidžia spindulys. Ką veiks čia? Ir veidai
Jau skęsta prietemoj, nors žvakės tamsą gena,
Šešėliai kampuose nubunda nelauktai
Lyg dvasios protėvių, kurios pablyškę šnabždas...
Bet džiaugsmo skardesys nustelbia jų balsus
Ir beldžias į skliautus, paukščiu į erdvę plazda,
O į mane skausmu, kurs veriančiai alsus.

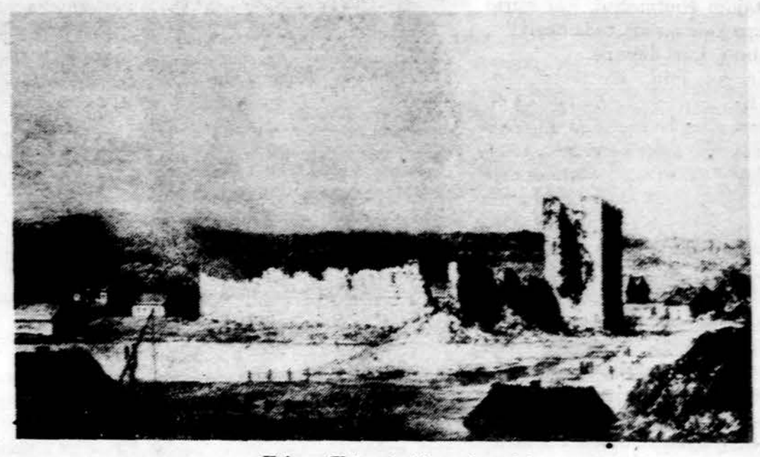

Kriavo (Krėvos) pilies griuvėsiai.

II

O drauge... Bet kas tai? Regiu jau kitą vaizdą.
Nėr džiaugsmo, kurs smagus, nėr blizgesio tenai.
„Jūs atiduodat mus vergijon!" – balsas aidi,
Ir klaupias neramus Chodkevičius liūdnai.
Su juo ir Radvila, visi ant kelių puola,
Karalių melsdami su ašarom karštai.
Sujaudintų gėla tokia, manau, ir uolą,
O čia, deja, žmogus, kurio širdyj – ledai.
Bet ko sugrudo jie? Galbūt ūmai suprato, –
Kaip norai prie duobės, – ką žada ateitis,
Kurią jiems anuomet, lemties keliuos atradus,
Skambėjimu taurių nuskyrė praeitis?
Galbūt dabar ūmai, grėsmės žeisti, išvydo,
Kad laisvę laidoja?.. Tačiau vėlu, vėlu...
Ir silpsta greit šauksmai, o ašaros nukritę,
Žvelk, džiūsta be prasmės, ir darosi tylu.
Tai nelemtis rūsti šešėliu Krėvos kelias
Iš amžių glūdumos, alsingos it naktis.
Ji šliaužia iš kampų, sukausto ryžtą, valią,
Ir vyrai stojasi patikti, kas ištiks.
O gėda! Kur drąsa? Nebėr... Visi prisiekia,
Kam priešinos ką tik, ko baiminos slapčiom.
Tik nerimas jausmus dar kirminu kiek diegia,
Bet ir tasai netruks užgesti nejučiom;
Jo vietoj suskardės gaižus troškimas naujas,
Kurs polėkius slogins ir stingdys siekimus:
„Neleisime atplėšt! Mes vienas kūnas, kraujas..."

III

Ir, drauge, aš regiu... Vėl potroškiai liepsnoja
Ir plaikstos vėliavos naujų laikų svaja,
Vėl kas brangiausia, vėl be kartulio aukoja,
Kad pildytųs goda, užgimus kovoje.
Vėl skuba, tik greičiau... Ir džiaugsmas tolin skrieja,
Ir niekam nesvarbu, kad niaukstės praeitis,
Kuri taip pat takus palaimintus žadėjo,
Bet stūmė prarajon, kur laukė pragaištis.
Galbūt, sakau, tikrai nieks mokytis negali
Iš to, kas nelemtim paženklina kelius,
Ir kiekviena diena klasčiai nukreipia valią, –
Aptemdžiusi mintis, primes savus tikslus,
Kurie tuomet vieni atrodo mums ir laimė,
Ir gėrio virpesys... Užtat galbūt, deja,
Ir neišgirdo nieks, kaip vėl niauria nelaime
Sušnibždo blykšdami šešėliai aitroje;
Užtat galbūt, deja, vėl niekam nerūpėjo,
Kaip amžių neganda, pakilus iš tamsos,
Grūmojo skirtimi, kuri kapuos dūlėjo, –
Ir saistėm sau žingsnius, apakinti šviesos.
Kodėl, mąstau, kodėl nebuvo lemta vėlei
Laisviems ir išdidiems išeiti ateitin?
Kodėl, kaip ir kadais, pasmerkę seną gėlą,
Vadinam, kas šiurpu, giedrybe ir viltim?
Bet dar prislėgs kančia... O ne! Jinai jau žengia
Ir skandina geismus, ir sulpiam rūškani,
Ir jaučiam kas tiesa, kas melas, nors ir vengiam
Dar žvelgti į akis svajonei širdimi...
Taip, drauge, dar kraupu. Slogina pykčio vyliai
Ir gąsdina klasta, supančiojus siekiu;
Užginta net kova, net žodis – kalbam, o lyg tylim,
Abuojai lenkdamies... Tikiu vis vien, tikiu! –
Pakils teisi ugnis, ir kris nelemtos rūdys.
Tai Krėva sako mums; klausausi jos gūdus.
Te apleista, nyki, vien griuvenos, o budi
Lyg perspėjimas koks, lyg priekaištas rūstus.

1978.III.10/15

Gintautas Iešmantas – iki šiol nepaleidžiamas sąžinės kalinys Sovietų Sąjungoje. Nubaustas 11 metų kalėjimo ir nutrėmimo už dalyvavimą pogrindžio spaudoje, šiuo metu jis sunkiai serga ir jo gyvybė pavojuje. Gintauto Iešmanto likimu nuolat rūpinasi Tarptautinis PEN klubas, jo reikalą tik ką iškėlęs ir savo kongreso Pietų Korėjoje išvakarėse; anglų ir amerikiečių rašytojų PEN klubo centrai jį yra priėmę savo garbės narių. Pastaruoju laiku ir Lietuvos rašytojai, ypač Vytautas Petkevičius, suskato siūlyti, kad būtų viešai peržiūrėta jo byla. Čia spausdinamas Gintauto Iešmanto trijų eilėraščių ciklas yra paimtas iš jo poezijos rinkinio rankraščio, neseniai pasiekusio Vakarus.

Atviriau rašoma apie Lietuvos okupavimą

(Atkelta iš 2 psl.)

je Maskvoje rugpjūčio 16 d. istorikas Romas Šarmaitis irgi kalbėjo apie tai, kad subrendusi revoliucinė situacija „taikiai perėjo į socialistinę revoliuciją". Savo tezei paremti Šarmaitis aiškina, kad Nepriklausomos Lietuvos vyriausybę rėmė tik stambioji buržuazija ir tie asmenys, kurie naudojo samdomąją darbo jėgą, atseit, tik dešimt nuošimčių Lietuvos gyventojų. Šitokios primityvios, apriorinės klasių kovą paremtos analizės seniai nematyti, ir jos nepatvirtintų jokie objektyvūs tyrimai apie tikrąsias gyventojų nuotaikas. Šarmaičio ir Burokevičiaus tvirtinimai rodo, kad senieji mitai tebeturi gynėjų. Tegul jie juos ir gina, bet dabar, kai leidžiama reikšti kitas nuomones, gynimas bus be galo sunkus.

K. G.

Čekų rašytojas sveria Gorbačiovo reformas

Žymieji čekų rašytojai – Vaclav Havel, Ivan Klima, Ludvik Vaculik – skeptiškai atsiliepė apie Gorbačiovo reformas ir jo tvirtinimus, kad Sovietų Sąjunga radikaliai keičianti savo politiką. Prie jų dabar prisijungia ir čekų romanistas Josef Škvorecky, šiuo metu gyvenantis Kanadoje. Kaip ir jie, jis žvelgia į Gorbačiovo politiką iš savo ir savo tautos patirties taško, iš Vidurio-Rytų Europos tautų perspektyvos. Škvoreckio dialogas su Gorbačiovą pozityviau vertinančiu amerikiečių diplomatu bei istoriku George Kennan buvo ne per seniai išspausdintas amerikiečių literatūriniame žurnale *The New York Review of Books* (1988.III.17).

Josef Škvorecky

Kennan linkęs tikėti Gorbačiovo tvirtinimu, jog „klasių kovos" sąvoką šiandien pakeitė „konkretūs bendri žmonijos interesai". Škvoreckio manymu, „klasių kovą" Gorbačiovui riboja tiktai užsienio atominių bombų grėsmė, o „bendri žmonijos interesai" jam tėra „dūmų uždanga", kuria prisidengęs jis tęsia vadinamą „klasių kovą" – mėginimus karinės jėgos pagalba susilpninti ir nuversti demokratinius ar potencialiai demokratinius režimus. Gorbačiovui, kaip ir visiems Markso ir Lenino pasekėjams, „bendri žmonijos interesai" reiškia komunistinę diktatūrą visame pasaulyje. Todėl, sako Škvoreckis, nereikėtų kreipti per daug dėmesio į Gorbačiovo tvirtinimus Washingtono spaudos atstovams, jog esą reikia peržiūrėti sukalkėjusias marksistines dogmas. Geriau klausytis, ką jis teigia savo komunistų partijai skirtose kalbose. Pavyzdžiui, 1987 metų lapkričio mėnesį Gorbačiovas pakartojo, kad jis tebėra įsipareigojęs skatinti pasaulinę revoliuciją, t.y. „klasių kovą" pasauliniu mastu: „Mes žygiuojam į naują pasaulį, komunizmo pasaulį. Mes niekad nenukrypsim nuo to kelio", kalbėjo Gorbačiovas.

Ar Gorbačiovą tvirtai rems jaunoji rusų karta, kaip tvirtina Kennan? Ar toji karta tikrai laukia užkulisiuose? Škvoreckis primena, kad totalitarinėse visuomenėse jaunimas ne visada stoja už liberalizaciją. Entuziastingiausi naciai buvo „Hitlerio jaunimo" eilėse; Stalinas susilaukė daug paramos savo smurto politikai iš organizuoto jaunimo.

Amerikiečių istoriko nuomone, „net ir konservatyvieji Politbiuro nariai yra įsipareigoję remti Gorbačiovo programą. Todėl atsukti ratą atgal neįmanoma. Niekas nenori atgaivinti Brežnevo režimo. Ir todėl Gorbačiovo oponentu tegalėtų būti žmogus, kuris tvirtintų, kad jis dar sėkmingiau praves gorbačiovinę programą".

Čekų rašytojas suabejoja šiais Kennan teiginiais. Nors pavojinga lyginti didžiąją Rusiją su mažąja Čekoslovakija, negalima paneigti didelių panašumų tarp Dubčeko mėginimų reformuoti santvarką („socializmas su žmogišku veidu") ir Gorbačiovo pastangų, kurioms jis davė biurokratiškesnius pavadinimus – „perestroika" ir „glasnost". Škvoreckis primena, kad ir konservatyvieji Čekoslovakijos komunistų partijos prezidiumo nariai buvo įsipareigoję remti Dubčeko programą, bet tai nesukliudė jiems išduoti tą programą ir savo kolegas prezidiume.

Škvoreckis sutinka su Kennan, kad Gorbačiovo pašalinimas iš valdžios nepaprastai sukrėstų Sovietų Sąjungos intelektualus. Tačiau, rašo jis, Čekoslovakijos patirtis pamokė, kad radikaliausius intelektualus galima paprastai pašalinti iš jų postų, o likusius bus galima lengvai sutramdyti ir įbauginti, kaip Stalino laikais.

Kennan tvirtina, jog nerusų tautos Sovietų Sąjungoje geriau suprantančios, ką Gorbačiovas mėgina pasiekti. Anot Škvoreckio, gal Pabaltijo tautos ar ukrainiečiai ir geriau supranta, ką Gorbačiovo reformos jiems reikštų, jei jos būtų pravestos. Bet, perspėja čekų romanistas, tai ne tik kad nepadės Gorbačiovui, o dar jam gali sukelti ir problemų.

Gorbačiovo atėjime į valdžią amerikiečių istorikas mato „naują erą". Į tai Škvoreckis atsako, jog „Gorbačiovas – tikėkimės – tėra geranoris partijos sekretorius, mėginantis išsiveržti iš totalitarinės ir rusiškos inercijos. Jei Gorbačiovas būtų pašalintas iš valdžios, sovietinė santvarka su visomis jos neišspręstomis problemomis pradėtų dar giliau grimzti į krizę, o tai gali būti labai pavojinga". Todėl čekų rašytojas perspėja amerikiečius nepasiduoti savo įprastiniam „nepalaužiamam optimizmui".

K.Ž.

„Antras kaimas" ir vėl pasinešęs į Vakarus – pasiruošęs gastrolėms San Francisco (Montclair Women's Club rugsėjo 16 d., penktadienį) ir Los Angeles (Šv. Kazimiero parapijos salėje rugsėjo 17 d., šeštadienį, ir rugsėjo 18 d., sekmadienį). Iš kairės: Vida Gilvydienė, Romas Stakauskas, Eugenijus Butėnas, Algirdas T. Antanaitis (prievaizda), Indrė Toliušytė, Edvardas Tuskenis ir Alida Vitaitė.

Nuotrauka Larry Naples

Chicagos teatruose

Pulitzer premija komedijai

Pulitzer premiją laimėjusi komedija „Driving Miss Daisy", Chicagoje, Briar Street teatre (3133 North Halsted), pradėta vaidinti balandžio mėnesį, dar ir rugpjūtyje vis tebeturėjo išpirktas visas 300 vietų, nors bilietai 21-27 dol. Tai sklandi, švari, be vulgarumų komedija, iššaukianti gausų publikos juoką, teužsitęsianti tik 90 minučių. Joje vaizduojama 72 m. žydų kilmės moteris, nebegalinti vairuoti automobilio. Sūnus jai samdo juodą šoferį. Moteris nėra prietelinga juodiesiems, o šoferis su nepalankiais nusistatymais žydų atžvilgiu. Tačiau jų kasdienis bendravimas sutirpdo priešiškumus. Išsivysto švarus, draugiškas sugyvenimas ir juodas vyras parodo daug nuoširdumo senutei, kuriai artėja mirtis. Vaidyba vyksta trumpomis, greit besikeičiančiomis scenomis, kurių yra net 26. Publika seka su dėmesiu ir dažnais nusikvatojimais.

Komedijos autorius Alfred Uhry buvo atvykęs į Chicagą stebėti repeticijų. Jis kilęs iš Atlantos, iš vokiečių-žydų šeimos ir komedijos personažams panaudojo ir savo giminės žmones. Jo kūriniai vaidinami Off-Broadway, trijuose televizijos tinkluose. Už šią komediją tik šiemet gavo Pulitzer premiją.

Žydės vaidmenį atliekanti Sada Thompson baigusi Pittsburgho Carnegie-Mellon universitetą. Vaidino keturiolikoje Off-Broadway pastatymų, taipgi Lincoln Center bei Londone, televizijos pastatymuose. Nuo rugpjūčio 3 d. aktorę Thompson pakeitė Ellen Burstyn, žinoma filmų aktorė. Šoferio vaidmenį atlieka Bill Cobbs, vaidinęs Off-Broadway, dalyvavęs Šekspyro festivaly New Yorko scenoje, pasirodantis televizijoje. Sūnaus vaidmeny – Matt DeCaro, magistro laipsnių baigęs Washingtono universitetą Seattle mieste. Visi pasižymėję profesionalai.

Vaizdų mozaika komedijoje

Kaip mūsų Antras kaimas sudaro spektaklį iš neilgų gabaliukų, taip Gee-Kay teatro grupės vaidinimas Victory Gardens teatro salėje (2261 North Lincoln) sudėtas iš mažų skirtingomis temomis scenų, tik mūsų Kaime daugiau sąmojo ir humoro, o čia daugiau farso. Veikalą sukūręs Tony Alcantar, dirbęs su daugeliu grupių, o taip pat, pramoniniuose filmuose. Jis čia ir aktorius. Režisierius David Phillip Murphy, kuris dėsto improvizaciją ir talkina Second City teatro darbams, neseniai režisavo komediją kabelinei televizijai.

Pro žiūrovo akis prabėga daugelis vaizdų – telefoninis romantiškas pasikalbėjimas, Abraomas ir Izaokas, gamtos pamoka, dviejų mokslo daktarų diskusija, amerikietiška Romeo ir Juliet (su gausiais šūviais), Miss America, šekspyrinė scena, persiskyrimas, scenos šeimos miegamajame, pas pašto ministerį, valdiškoje mokykloje; įterptas ir lengvo baleto numeris bei daug kitų scenų. Tai toks pramoginis dalykas, be gilesnės minties, ieškančiam prasmingumo – lėkštokas ir dar su vulgarumo proveržomis.

Visą spektaklį išveža tik du aktoriai, dažnai keisdami roles, vaizduodami įvairius personažus ir tai neblogai atlikdami. Francesca Rollins teatro meną studijavusi Manhattan kolegijoje ir De Paul universitete, kur pasiekusi magistro laipsnį. Tony Alcantar – dramos autorius ir pats aktorius.

Visame šiame spektakyje gal vertingiausia tai muzika. Tarpus tarp scenų gabiai užpildo kompozitorė, pianistė Mimi Lange, baigusi Ashland kolegiją, grojanti dviejuose orkestruose, muzikė ir dainininkė.

Juoz. Pr.

Naujos knygos

• **Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos SUVAŽIAVIMO DARBAI XII.** Dvyliktasis LKM suvažiavimas 1982 m. lapkričio mėn. 24-28 d. St. Petersburg Beach, Florida. Redagavo **Antanas Liuima, S.J.** Išleido Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija, Piazza della Pilotta 4, Roma, Italia. Spausdino „Pliniana" spaustuvė Selci Umbro miestelyje (Perugia, Italia). Leidinys didelio formato, 404 puslapių, kaina nepažymėta. Tačiau nurodoma užsakymus siųsti šiuo adresu: L.K.M. Akademijos reikalų vedėjui, Piazza della Pilotta 4, 00187 Roma, Italia.

Neabejotina, kad Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos *Metraščių* bei *Suvažiavimo darbų* ir atskirų mūsų mokslininkų *Raštų* tomai ir įvairiausių sričių rinktinių autorių knygos sudaro tikrą aukso fondą išeivijos mokslinėje-lituanistinėje leidyboje. Nuo palyginti aukšto Akademijos pastangų ir jų rezultatų lygio neatsilieka ir pats naujausias leidinys, šis *Suvažiavimo darbų* XII tomas.

Tomo pradžioje duodama detali Suvažiavimo dienų darbotvarkė, o gale Vladas Kulbokas pateikia išsamų visų penkių Suvažiavimo dienų aprašą; pridedama ir asmenvardžių bei vietovardžių rodyklė. Gale tomo išspausdinta ir Akademijos vadovo Antano Liuimos, SJ, Suvažiavime tartasis žodis. Mokslą kuriantiems ir mokslu besinaudojantiems, be kita ko, visada būtų pravartu atsiminti bent ši prelegento mintis: „Viena tėra tiesa, tad ir vienas tegali būti mokslas. Mokslas negali būti nei katalikiškas, nei socialistiškas, nei komunistiškas. Jeigu mokslas nebetarnauja Tiesai, o tampa priemone kitiems tikslams, jis nebėra mokslas, o tik propagandinis instrumentas, kurio likimas yra toks pat, kaip mūsų vestuvinių apeigų piršlio. Kodėl piršlys kariamas? Todėl, kad jis savo iškalbingame sugebėjime prasilenkė su tiesa. Toks pat yra likimas ir to mokslo, kuris nebeieško tiesos ir su ja prasilenkia".

Šiame dvyliktame LKMA suvažiavime buvo du pilnaties posėdžiai, o paskaitos išsidėstė trylikoje sekcijų, kuriose buvo skaityta 35 paskaitos; iš viso Suvažiavime dalyvių buvo apie 450.

Šiame *Suvažiavimo darbų* tome sekcijos ir paskaitos rikiuojasi tokia eile.

Pilnaties posėdžių paskaitos: Antanas Rubšys – Mįslinga paslaptis: žmogaus kūrimas Pradžios knygoje; Stasys Bačkis – Akademijos 60 metų sukaktis.

Teologijos sekcija: Valdemaras M. Cukuras – Pasakojimo rolė teologijoje.

Politinių mokslų sekcija: Juozas B. Laučka – Lietuvos 1922 metų Konstitucijos kilmė ir pagrindiniai principai; Antanas Rudis – Žmogaus teisės Lietuvos Konstitucijoje.

Ekonominių mokslų sekcija: Jonas Sakas – Kun. Juozo Vailokaičio įnašas Nepriklausomos Lietuvos ūkiui; Feliksas Palubinskas – Senosios Lietuvos valstybės pramoninimas.

Psichologijos mokslų sekcija: Aldona Malcanaitė-Grinienė – Vyresnio amžiaus žmonių psichologiniai išgyvenimai; Kęstutis Trimakas – Nuo jaunystės iki senatvės: suaugusio kaitos fazės.

Teisės mokslų sekcija: Jonas Sakas – *Vyriausybės žinios* ir jų perspausdinimas.

Medicinos mokslų sekcija: Danielius Degėsys – Eutanazija; Adolfas Milius – Šiandieniniai metodai sveikatai palaikyti; Saulius Vaičaitis – Širdis ir kraujo spaudimas.

Architektūros ir menotyros sekcija: Vitolis E. Vengris – Iškilieji (istoriniai) Lietuvos ekslibriai iki XX amžiaus; Alfredas Kulpa-Kulpavičius – Baroko ornamento apraiškos Lietuvoje XVI-XVIII amžiuose; Stasys Goštautas – Čiurlionio fantastinis menas.

Matematikos mokslų sekcija: Pranas Zundė – Informacija ir jos vertė.

Socialinių mokslų sekcija: Antanas Musteikis – Religiniai svyravimai šešioliktojo šimtmečio Lietuvoje.

Lietuvių literatūros sekcija – Birutė Ciplijauskaitė – Trumpas poezijos žodis; Rimvydas Šilbajoris – Religiniai įvaizdžiai Algimanto Mackaus poezijoje; Aušra Liulevičienė – Istorija ir mitas: religinės implikacijos trijuose dabarties romanuose Lietuvoje (Baltušio, Mikelinsko ir Kondroto).

Gamtos mokslų sekcija: Bronius Povilaitis – Branduolinių rūgščių manipuliacija; Jonas Genys – Paveldėjimo mokslo pažanga.

Filosofijos mokslų sekcija: Juozas Zaranka – Trasimacho teorija apie teisingumą.

Turint minty visą paskaitinę Suvažiavimo eigą ir *Suvažiavimo darbuose* išspausdintas paskaitas, yra ir tam tikrų duobių. Bet kai kurios jų čia atsiradę ne dėl redaktoriaus kaltės. Vis dėlto reikia apgailestauti, kad kai kurių suvažiavime skaitytų paskaitų spausdintuos *Suvažiavimo darbuose* trūksta. Visiškai nėra Istorijos sekcijos. Prelegentai arba mirė, nesuspėję savo paskaitų spaudai paruošti, arba redaktoriaus prašymų nepaisė ir rankraščių neatsiuntė.

Akylesnio kalbinio dėmesio reikėtų ir paskaitų paruošimui spaudai. Suprantama, jog ir geriausiam savo srities specialistui gali trūkti rašybos, skyrybos ir aplamai kalbinio žinojimo, todėl ir jo raštas ta prasme gali gerokai šlubuoti. Bet tokiam raišumui gydyti jau ir yra redaktorius, nes kultūros leidiniui yra būtina ir kalbos kultūra. O vienur kitur šio leidinio puslapiuose tokios rašybinės, skyrybinės ir kalbinės duobelės taip ir pasiliko neužlygintos.

Tačiau aplamai dvyliktasis LKMA *Suvažiavimo darbų* tomas yra tikras mokslinio pasaulio informacijos aruodas ir naujų įžvalgų prožektorius. *(k. brd.)*

Eleonora Marčiulionienė „Vagia lizdą"

Nuotrauka Jono Tamulaičio

• **Lietuvių katalikų mokslo akademijos** suvažiavimas įvyks Romoje 1988 m. spalio mėn. 3-6 d. Suvažiavimo paskaitos ir nakvynė toje pačioje vietoje: pensionate Domus Pacis, Via Torre Rossa 94, Roma. Registruotis prašoma pas LKMA suvažiavimo rengimo komiteto pirmininką prel. Algimantą Bartkų, Via Casalmonferrato 20, 00182 Roma, Italia. Telefonas: (06)759.49.08 / (06)759.37.24.

Eleonora Marčiulionienė „Į bažnyčią"

Eleonoros Marčiulionienės keramikos paroda

Čiurlionio galerijos Jaunimo centre, Chicagoje, 1988-89 m. sezonas prasidės rugsėjo 16 dieną su dailininkės Eleonoros Marčiulionienės keramikos dailės darbų parodos atidarymu.

Eleonora Marčiulionienė lietuvių meno pasaulyje yra laikoma viena iš stipriausių keramikių. 1937 m. baigus meno studijas Kauno Meno mokykloje, dailininkė yra sukūrus šimtus kūrinių, kurie dabar yra privačiose kolekcijose arba puošia daugelį bažnyčių. Jos darbai unikalūs. Jų niekad nepriskirsi kitai dailininkei. Jos skulptūros – stiprios, spalvingos, ornamentuotos, pilnos gyvybės, bet tuo pačiu perteikia dailininkės moterišką švelnumą. Molio darbai paprastai dvelkia žeme. Marčiulionienės molis virsta porcelianu. Jos technika meistriška, bet pačių meno darbų motyvacijoje jaučiama gili lietuvių liaudies įtaka. Porceliano figūros virsta lietuviškomis madonomis, angelais, šventaisiais, lietuviškomis pasakomis, dainomis. Jos talentingose rankose gimsta vaizduotės sukurtos darželių gėlės.

Čiurlionio galerija kviečia lietuvių visuomenę šioje parodoje atsilankyti. Paroda vyks nuo rugsėjo 16 iki 25 dienos. Atidarymas – rugsėjo 16 d., 7:30 v.v. Galerijos valandos: penktadieniais nuo 7 v.v. iki 9 v.v.; šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 11 v.r. iki 7 v.v.

Ramunė Lukienė